List 14. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. aprila 1868.

Gospodarske stvari.

Več živine kakor klaje je velika napaka.

Smeli bi reči, da to je ena največih napak, da marsikter gospodar več živine ima v hlevu, kakor klaje v hramih svojih. Pri nekterih je to zgolj le baharija, češ, da ljudje vidijo, koliko ima živine, — drugi mislijo, da tam, kjer se ena kravica nažrè, imate tudi dve kaj jesti. Al sam sebi je sovražnik, kdor tako misli.

Naj to dokažemo prav jasno.

Vsaka živina en del klaje, ki jo dobí, potrebuje za-se, da živí, in še le to, kar čez to potrebo v-se dobí, obrne na meso, mleko, gnoj.

Postavimo zdaj, da dve kravi skupaj dobivate vsak dan 58 funtov sená ali pa kake druge piče, ktera jej toliko zaleže kolikor 58 funtov sená, in da vsaka teh dveh krav za-se potrebuje 14 funtov, da živí.*) Ako bi zraven teh dveh krav gospodar redil še tretjo, ktera bi z unima dvema si delila omenjenih 58 funtov klaje, tedaj bi iz teh 58 funtov vsaka, da more živeti, vzela po 14 funtov, in bo znašala skupaj 3krat 14, to je = 42 funtov. Ko je gospodar le 2 kravi imel, ste za ohranjenje življenja svojega potrebovale 28 funtov, ostajalo jima je tedaj vsak dan še 30 funtov za mleko, meso, gnoj. Zdaj pa, ko z istimi 58 funti hrani 3 krave, ostaja vsem trem (po odbitih 42 funtih za življenje) le 16 funtov za mleko, meso, gnoj.

Kdor računiti zná, naj računi!

Prislovica, ki naj si jo zapomnijo kmetiški gospodarji!

Nekdaj je nek nemšk knez bival več dni v Regensburgu na Parskem. Nekega jutra zgodaj se sprehaja po mestu in okolici njegovi ter pride na ondašnji kameneni most, kjer so delavci pometali cesto. Knez vidi, da smetí in živinsko blato, ki je ležalo na mostu, mečejo čez most v reko Donavo, namesti da bi ga bili vkup drzali in odpeljali na polje. Čez malo dni kneza obišče predsednik ondašnje kmetijske družbe grof W., prav umen in bogat grajščak. Knez suče govor nalašč tako, da pride beseda do tega, kar je unidan zapazil na kamenenem mostu. Knez vpraša grofa, ali imajo tamošnji gospodarji res toliko gnojá, da ta poljski blagoslov Božji tako nemarno zametavajo? To vprašanje osupne predsednika kmetijske družbe tako, da ni vedel, kaj bi odgovoril. Knez poprime spet besedo in pravi: Dragi moj grof W.! Vse kmetijske slovesnosti, vse razstave, vsi zbori itd. ne hasnijo nič poljedeljstvu, dokler kmet ne pride do spoznanja, da ima za svoje gnojnišče toliko skrbí, kakor za svojo ženo in za svoje otroke. Saj vam mora znan biti pregovor, ki pravi:

„Kjer gnoja ni,
Tam Krista ni!“

„Wo nicht ist Mistus,
Dort ist nicht Kristus!“

to je, Kristusovi nauki izbujajo vse v človeku, kar je dobrega in žlahnega v njem, — rodovitnost poljá pa je stvar, ki polju dohaja po umnem gospodarju.

*) Da se goveja živina pri življenji ohrani, potrebuje za vsaki cent svoje žive teže 3 funte in pol sená ali pa kake druge klaje, ktera zaleže toliko kolikor ti 3 funtje in pol.

Gospodarske skušnje.

* Lopatika (aloe) pokončuje gosenice, bolhe, uší in druge mrčese na rastlinah. — Mnogo rečí se priporoča v pokončavanje rastlinam škodljivega mrčesa. Prva napaka, da nam ta mrčes veliko škodo dela, gotovo je ta, da smo prenemarni v tem, da bi skrbeli za ohranjenje tičev, ki so gospodarstvu največi prijatelji s tem, da pobirajo z dreves in zelišč gosenice in drugo škodljivo žival. In za tega del se bomo zmiraj bojevali s temi škodljivci, pa vendar zdatnega malo opravili. Med temi sredstvi so „Novice“ že večkrat priporočale kamnoolje (petrolej), in to po pravici; naj pa svojim bralcem še povedó drugo pomoč in ta je po dr. Schröderjevih skušnjah (Landw. Zeitg. für Hanover) lopatika ali aloe. On jo priporoča tako-le: Vzemi lopatike 4 lote, raztopi jo v vreli vodi in pomešaj jo s 100 funti vode. S to lopatično vodo polij dvakrat ali trikrat prav močno rastline, na kteri so gosenice itd. Če tudi je rastlina zeló občutljiva, vendar jej ne škoduje ta poliv, pa tudi sad, ki ga rastlina rodí, ne dobí nobenega zopernega okusa.

* Kako se rak sadnega drevja izceli? — To drevesno bolezen poznajo vrtnarji tako dobro, da je ni treba še le popisavati. Oni pa tudi vedó, da se tako bolnemu drevesu začne muzga izcejati in da se od sape in moče tako skazí, da se gnjiloba po drevesu razširi, ako se mu kmalu ne pomaga. — Po priporočilu vrtnarja Valentina na grajščini Isenburg naj se tako drevó tako-le ozdravlja: Izreži z nožem ali izdolbi z dletom ves gnjili in bolni les iz debla noter do zdravega in rano drgni prav močno s kislico (Sauerampfer); potem pa jo zamaži in zaveži z mazilom, ktero se naredí, da apna, ilovice in kravjeka skupaj zmešaš. — Imenovani vrtnar trdi, da mu je to že velikrat raka pregnalo in da je tudi taka drevesa zacelil, ktera so bila že zeló bolna. — Da ima kislica veliko zdravilno moč zoper raka, je časnik „Frauendorf. Bl.“ že večkrat omenil.

Novi davki.

Komaj je potihnil preširni vrisk nekterih ljudí, da je zbornica gospôska državnega zbora po sprejeti novi zakonski postavi razrušila konkordat, je — kakor sama stara „Pressa“ pravi — finančni minister dr. Brestel s svojimi davkovskimi predlogi kakor „z mrzlo vodo polil srca, ki so ravno pred vročega veselja kipela.“ Na milijone in milijone druzih ljudí, ki s svojimi žulji plačujejo davek, so željno čakali: ali bode res, kar nekteri norčavi svobodnjaki trdijo, da po odpravljenem konkordatu nastopi v Avstriji izveličavni čas, po kterem bode hipoma vse bolje? Al glejte čudno naključbo! — 3 dni po tistem dnevu (21. sušca), ki so ga omenjeni svobodnjaki sè zlatimi črkami pisali v pratiko državno, stopi minister dr. Brestl na oder državnega zbora in, kakor sam pravi, težkega srca zbornici poslancev podaja 5 tabélj, to je, 5 novih postav, na kterih so napisani novi davki in še drugi pomočki, s kterimi minister misli državo saj začasno rešiti denarnih zadrég. Prva postava zadeva davek na kupóne državnih obligacij in pa predelek nekterih državnih obligacij v eno novo obligacijo, da se po tej poti doseže enost (unification) državnega dolgá. Druga postava zadeva davek na premoženje. Tretja: povišanje davka od vsakoršnih loterijnih dobitkov (razun male loterije) od 5 na 15 od sto. Četrta: izdavanje novih bankovcev za 20 milijonov. Peta: prodaj nekterih državnih grajščin, rudnikov itd.

Poslušajmo zdaj samega ministra, kako teh 5 postav izročuje zbornici poslancev sè željo, naj jih potrdi.

Minister začenja svoj govor s tem, da pravi, da državni (cesarski) kasi primanjkuje za letošnje leto 52 milijonov goldinarjev. Dozdaj — pravi — smo leto za letom delali nove dolgove in s tem si čedalje bolj podkopavali kredit. Temu mora enkrat konec biti, sicer gremo čedalje bolj rakovo pot. Skrbeti pa moramo ne le za letos, temuč tudi za prihodnost. Ogerska dežela ni vzela toliko državnega dolgá na-se, kakor bi ga bila imela vzeti (rajski sad dvalizma!). Vlada bo si, govorí minister na dalje, stroške zmanjšala, da bo uradnikov iz službe izpustila; al oni morajo vendar mirovíno (penzijo) dobivati, druzim pa, kterim se bode zdaj več dela naložilo, se mora dati viša plača. Če dobro gré, prihranimo prvo leto 2 milijona, in v drugem 4 milijone. Na vsaki način bode za prihodnja 3 leta zmanjkalo 150 milijonov gld. — Na pósodo vzeti teh 150 milijonov — pravi — to ne gré, ker bi si s takim posojilom nakopali 10 milijonov novih obresti (činžev) na leto. Tudi to, da bi za 150 milijonov novih bankovcev izdali, ne gré, kajti ažijo srebernega denarja bi s tem še bolj povišali. Izdajo novih bankovcev si moramo prihraniti do onega časa sile, ako bi se nam kaka nova vojska vnela. Sicer se zdaj še nikjer ne vidi, da bi vojsko dobili; al stanovitnega mirú za prihodnja leta tudi težko moremo upati. Ogri plačajo blizo 12 milijonov manj k državnemu dolgu, kakor bi imeli plačati. Teh 12 milijonov moremo si pridobiti, ako pri državnih obligacijah (kamor pa, na priliko, obligacije zemljiščine odveze in še nektere druge ne spadajo) pri kupónih namesti 7 od sto odbijemo 12 od sto, in tedaj namesti 5 gld. plača država le 4 gld. 40 kr., sicer pa tudi nektere obligacije prenaredi v nove tako, da bi se od njih za vse prihodnje čase le obresti plačevale, obligacije pa lastnikom ne povrnile več nazaj. — Vrh vsega tega naj se prodá državnih grajščin, rudnikov, fužin itd. za 21 milijonov gold. Po vsem tem bi se za prihodnja 3 leta državna primanjkava znižala na 70 milijonov gld. — Kako pa — vpraša minister dalje — te dobiti? Ako tisti, ki imajo obligacije, morajo zadovoljni biti z manjšimi obresti, treba — pravi minister — da tudi drugi, ki imajo zemljišča (grunt), hiše ali drugo premakljivo premoženje, svoj del plačajo, in to za 3 leta (1868. 1869. 1870.) tako, da 6. del tega davka plačajo meseca rožnika in grudna vsako leto skozi 3 leta. Od vrednosti zemljišč bi plačali za ta 3 leta po 1 gold. 20 kr. od 100 gold., od vrednosti hiš po 90 krajcarjev od 100 gold., od vrednosti premakljivega premoženja (premoženja, ki ga ima kdo v kupčii, obrtnii, fužinarstvu, v izposojenem denarji) pa 1 gold. 50 kr. od 100 gold. Čegar premoženje ne presega 1500 gold., ne plača nič, pa tudi od višega premoženja se odbije 1500 gold. Ves ta davek od premoženja bi utegnil v 3 letih donašati blizo 65 milijonov gld., in tako bi se primanjkava zeló pobotala. — Minister sam pripoznava, kako težko bojo zadeli ti davki ljudstvo; al kar naravnost reče, da sila kola lomi. Potem pa si še sam stavi vprašanje: ali čez 3 leta ne bo davkov od premoženja več treba? — a na to vprašanje si sam ne vé gotovega odgovora, ker dandanes nobena živa duša ne vidi v prihodnost. — Tako minister.

Dozdaj še nismo brali nobenega neodvisnega časnika in nismo slišali še nobenega človeka, ki ima srce za kmetiške in hišne gospodarje, da bi pritrdil predlogu ministrovemu, kteri zemljiščem in hišam, ki že tako komaj dihajo pod bremenom davka, še nove davke naklada. Kaj minister, ko je izdelaval svoj načrt, nikakor ni premislil tega, da državo hoče rešiti s pogubo kmetovalcev, obrtnikov in hišnikov? Saj sta že dva ministra pred njim sama očitno rekla, da zemljiščni davek se ne dá nikakor više napeti! Kaj neki je država potem, ako državljani pridejo celó na beraško palico? Zeló hudo bi tudi marsikoga zadelo to, da se obrestim, ki jih donašajo obligacije, odbije po 12 od 100 gold. Mislimo si le kako vdovo ali pa kakega siroteka, ki s to mrvico premoženja, ki ga jej je v obligacijah zapustil mož ali so mu ga zapustili stariši, zdaj komaj izhaja, ko le 7 od 100 pušča državi, v prihodnje pa se bi jej moralo puščati 12.

To je gotovo, da je država v denarni stiski in zavoljo trdovratnosti Ogrov še v huji, in da res potrebuje denarja; al vzame naj se tam, kjer so veliki kupi; davek naj se naloží na lišp — kakor v nekterih druzih državah — in na potrato, na cigare in tobak, znižajo naj se visoke plače velikašem in mnogi nepotrebni stroški. Nadjamo se za trdno, da poslanci, kteri poznajo reve posamnih dežel, bojo z odkritosrčno besedo in kar naravnost — saj kar se zemljišč in hiš tiče — ministru rekli: „ne moremo!“

Socijalno-cerkvene stvari.

O praznovanji nedelj in praznikov.

Kadar kruha manjka, skušajo ga ljudjé iskati po vseh kotih, nekteri prav po čudnih potih. In tako je prišlo dandanes tudi to vprašanje na vrsto: ali bi se ne dalo delavcem pomagati, da bi se izbrisali prazniki in nedelje iz pratike in bi se smelo delati vsaki dan v letu, ki ga je Bog dal? Tiste baže ljudje, ki so jim dandanes cerkvene postave hud trn v pêti, merijo tudi na praznike, kakor so „Novice“ že enkrat omenile v obširnem sestavku.

Te dni nam je prišel v roke zvezek časnika „Reform“, kteri tudi to reč pretresa. Šuzelka gotovo stojí v prvi vrsti svobodoljubnih mož, vendar njemu svobodoljubje ni še možganov zmešalo, zato tudi s prepričavno besedo pobija nasprotnike praznikov. Berite, kaj pravi:

„V obravnavo, da se odpravijo postave o odrtiji, vplelo se je tudi vprašanje o praznikih, in zanimivo je to, da baron Beust je prvi udaril na ta zvon. Tožba, da preveliko praznikov škoduje gospodarstvu, je že stara. Dandanašnje gibanje v Avstriji pa veliko dalje meri; ono sega po vseh praznikih, torej tudi po nedelji. To se vidi iz tega, ker se sila visoko ceni škoda, ktero prazniki vzrokujejo gospodarstvu; kajti če se odpravijo sami prazniki, škoda je tako majhena, da skoro ni vredno z gospodarskega ozira govoriti o njej. V Avstrii namreč imamo le **13** splošnih praznikov *), in če prištejemo še praznike deželnih patronov, štejemo jih še enega ali dva več. — Morda je ktera dežela, da bi opustila praznik svojega patrona; gotovo si pa ne bodo dali vzeti Magjari praznika sv. Štefana, Čehi svojega Venceslava in Ivana Nepomučana ne itd. Izmed 15 splošnih praznikov menda vendar ne bo nikdo hotel izbrisati božičnega praznika in obrezovanja Gospodovega ali novega leta dné; ostalo bi toraj le še 13 splošnih praznikov; če se ti odpravijo in se ljudjé res sploh poprimejo dela o teh dneh, spravi se res mnogo zaslužka **) na dan, gotovo pa ne toliko, da bi bilo Avstriji pomagano v njeni denarni stiski, ali celó da bi se, kakor je poslanec Skene rekel, poplačali državni dolgovi. Naj tù le mimogredé opomnimo, da so to pač čudni ljudstveni prijatelji, ki zahtevajo, naj delavci s svojim potom poplačajo državni dolg! Mnogo sovražnikov imajo prazniki sv. Štefana, velikonočni in binkoštni pondeljek. Toda, ljubi Bog! ali naj bi naši delavci nikdar ne imeli dveh praznikov zapored? — Največ protivnikov imajo pa štirje Marijini prazniki. Toda katoličani, zlasti pa ženski spôl si teh praznikov nikakor ne bode dal vzeti, in da bi si jih tudi dali, ubogo malo je s 4 dnevi pomagano národnemu gospodarstvu; prav taka je tudi s prazniki: sv. 3 treh kraljev, darovanja, vnebohoda, sv. Rešnjega telesa, sv. Petra in Pavla in vseh Svetnikov. — Vse to kaže, da protivniki praznikov dalje merijo, na to namreč, da se odpravijo tudi nedelje. Mi smo tega prepričanja, da si ne more nobena pravična vlada, naj stojí na kterem koli verskem stališču, predrzniti, ljudstvu odpraviti dan Gospodov. Vsi verski ustanovitelji in vsi modri postavodajavci vseh časov so spoznali, da vsaki teden je en dan koristen in potreben za duševno povzdigo, za počitek in čisto človeško prostost. Škoda, ki se z nedeljami dela gospodarstvu, dá se res skoro do solda preračuniti; a kdo more preračuniti visoko korist prazniških počitnih dni v fizičnem, duševnem in nravnem obziru? Kdor ne pozná te koristi, ta sploh ne pozná človeškega rodú. Ozrimo se na narode, kteri se nam stavijo na izgled. Angleži, kterim je gotovo jako mar za materijalen dobiček, nedeljo jako ostro praznujejo, še bolj pa severni Amerikani.

Kolikor bi se pa tudi zaslužilo v 52 nedeljah, to nas vendar ne reši nevarnosti, ki žuga iz socijalnega obzira. Na Francozkem nobenega praznika ostro ne praznujejo, še celó ob nedeljah očitno delajo, in vendar se je prav na Francozkem bati največe nevarnosti iz družinskega obzira. Vrh tega, če se tudi odpravijo prazniki, se menda vendar ne bode dalje seglo, kakor da ne bode več prepovedano delati ob nedeljah, kajti svobodomiselna vlada menda vendar ne bo ljudí silila delati, kakor baron Beust menda tudi ne misli Avstrijancev celó tako prenarediti, da bi si sreče iskali v tem, da bi tako uborno živeli, kakor živijo Saksonci.

Določno pa se mora krinka z obraza potegniti hlimbi, češ, da se imajo prazniki odpraviti z demokratičnega stališča, to je, iz ljubezni do delajočega ljudstva. Grozovito je pa to, da se za odpravo praznikov potegujejo prav oni, ki so tako srečni, da sami imajo praznikov, kolikor jih le hočejo; oni, ki ne zgrešijo nobenega lepega dneva, da ne bi peljali se kam; oni, ki se vsak dan lepo sprehajajo, kolikor se jim poljubi; oni, ki vsako leto cele tedne ali mesce počitka iščejo na popotovanji ali v toplicah, oni, ki jim malo ur mine, da ne bi bili v gostilnicah ali kavarnah; oni, ki se dan na dan razveseljujejo v gledišči in v družbah. Prav taki hočejo, da bi ljudstvo skozi celo leto dan na dan od zore do mraka težko delalo v zatuhlih delavnicah; prav oni hočejo, da bi ljudstvo imelo veselje le nad delom, da ne bi imelo nobenega počitka, razun po noči in v grobu!“ — To so pač „precartani“ ljudstveni prijatelji!? Bog varuj ljudstva takih osrečnjakov.

*) Šuzelka jih šteje le 13, pa jih je 15, namreč: 1. Čistega spočetja M. D.; 2. Božič; 3. sv. Štefana; 4. Obrezovanja (novega leta dan); 5. Sv. 3 kraljev; 6. Svečnica; 7. Mar. oznanjenje; 8. Velikonočni pondeljek; 9. Vnebohod; 10. Binkoštni pondeljek; 11. Sv. Rešnje telo; 12. Sv. Petra in Pavla; 13. Marijino vnebovzetje; 14. Mar. rojstvo in 15. Vseh svetnikov; 16. deželni patron.

**) „P. Lloyd“ in dr. Klunov „Volkswirth“ sta preračunila, da si le rokodelci in kmetje zaslužijo 10 milijonov goldinarjev na dan. Ali je pa tudi res, to naj nam dokažeta. Mi ozir tega zaslužka bralce zavračamo na 10. stran letošnjih „Novic.“ Pis.

Družbine stvari.

O zadevah slovenske Matice.

Načrt novih Matičinih pravil.

Namen.

§. 1. Matici slovenski, ki ima sedež v Ljubljani, je namen, slovenskemu narodu pripomoči do prave omike s tem, da primerne knjige v slovenskem jeziku na svitlo daje ali vsaj podpira, da se izdadé.

Udje.

§. 2. Ud slovenske Matice je, kdor naznanivši društvenemu odboru svoj pristop

a) kot ustanovnik plača 50 gold. a. v. precej ali v petletnih obrokih, ali pa
b) kot letnik se zaveže, da bode Matici plačeval po 2 gold. a. v. na leto.
c) Častne ude izvoli véliki zbor.

§. 3. Kdor ne bi v redu plačeval, in sicer ne vsaj v prvi polovici vsacega leta, kolikor je podpisal Matici podpore, tak se po odborovem sklepu sme izbrisati izmed družbenikov.

§. 4. Vsak ud ima pravico:

a) podajati društvu nasvete po odboru;
b) priti na veliki zbor, udeleževati se v njem razgovorov, glasovati in voliti odbornike, pa tudi sam biti izvoljen;
c) prejeti vsako leto poročilo o tem, kaj je storilo društvo, kako je gospodarilo z novci, in dobiti tudi imenik vseh družabnikov.

§. 5. Vsak častni ud in vsak ustanovnik dobiva po en iztisek vsake knjige, kolikor jih društvo dá na svitlo. — Letniki pa dobivajo po odborovem sklepu na leto vsaj po toliko tacih ob Matičinih stroških natisnjenih knjig, da bodo te knjige po prodalni ceni vredne vsaj polovico toliko, kolikor so po tej ceni vredne vse knjige, kar jih društvo dá tisto leto na svitlo.

§. 6. Ali udje dobodo, ali ne, po niži ceni knjige, ktere so prišle z Matičino pomočjo na svitlo, to mora za vsako priliko posebej odbor odločiti in razglasiti.

§. 7. Knjižnice in družbe so nesmrtne; če se torej hočejo zagotoviti, da bodo prejemale vse knjige, kolikor jih na svitlo dá Matica, morajo plačati po 100 gld. a. v. ali precej, ali pa v petletnih obrokih.

*

§. 8. Stroške za pošiljanje društvenih knjig plača vsak sam.

Véliki zbor.

§. 9. Odbor vsako leto vsaj enkrat in sicer navadno poleti povabi družbenike v Ljubljano na véliki zbor, in mora vsaj 14 dni poprej oznaniti, kaj pride v njem na vrsto.

§. 10. Sam véliki zbor ima pravico:

a) da izbere izmed udov tri možé, kteri presodijo in potrdijo odborov letni račun o novčnem gospodarstvu. Ta račun mora vsaj 14 dni pred vélikim zborom v društvenem stanovanji pripravljen biti, vsakemu družbeniku na ogled;
b) da določuje o proračunu, kterega odbor predloží za prihodnje leto;
c) da voli odbornike, častne ude; in ako hoče, društvu pokrovitelja;
d) da sklene o opravilnem redu, kterega je odbor izdelal in predložil;
e) da razsoja prepire, ki bi zarad kacih društvenih reči vstali med odborom in med drugimi udi;
f) da, če je treba, prenaredí ta pravila. Nasveti o tacih prenaredbah morajo biti v povabilu od besede do besede razglašeni;
g) da sklene, ako ima društvo nehati.

§. 11. Véliki zbor odločuje tudi o vseh druzih matičinih rečéh, ktere mu odbor predloží.

§. 12. Praviloma glasujejo le tisti udje, kteri sami pridejo na veliki zbor. Le pri volitvah (§. 10. a in c se vštevajo tudi volilni listki tacih družbenikov, kteri sicer niso mogli sami priti, pa so vendar svoje volilne listke odboru poslali tako, da ni prav nič suma zarad kake prevare. — Da sklepi obveljajo, mora biti v velikem shodu zbranih saj 45 družbenikov in pritrditi mora nadpolovična večina, v primerljejih §. 10. f in g pa dve tretjini glasov. Pri volitvah zadostuje podpolovična večina glasov.

Odbor.

§. 13. Veliki shod izvoli 40 odbornikov, da oskrbujejo društvena opravila, da konečno sklepajo o vseh matičinih zadevah, ktere po §. 10 ne spadajo občnemu zboru ali kar po §. 11. odbor sam njemu ne predlaga. Tudi razsojajo prepire, ki bi zarad kacih društvenih rečí vstali med družbeniki. Izmed le-teh 40 odbornikov jih mora vsaj 16 navadno prebivati v Ljubljani. Vsako leto izstopi deset po volitvi najstarejših odbornikov, ki se pa smejo zopet voliti.

§. 14. Odbor izmed sebe izvoli prvosednika, njegova dva namestnika, blagajnika in pregledovalca društvenih računov. Odbor tudi za vsako priliko posebej ali pa za vso dobo izmed sebe izbere tiste poročevalce, kterih je treba poprašati, kakošen se jim zdi rokopis, ki se društvu ponuja. On izvoli tudi tajnika in druge potrebne pomočnike.

§. 15. Prvosednik ali eden njegovih namestnikov zastopa društvo in podpisuje z enim odbornikom vred vsa društvena pisma in oznanila.

§. 16. Da obveljá odborov sklep, je dovolj, da se o pravem času pred sejo vsem odbornikom pošljejo pisma, v kterih se naznanijo najvažnejše rečí, ki bodo v seji na vrsti, in da je potem s prvosednikom ali njegovim namestnikom vred vsaj 11 odbornikov pričujočih, pa da dve tretjini teh odbornikov pritrdite.

Društveni imetek.

§. 17. Društvena glavnica so:

a) plačila ustanovnikov (§. 2), knjižnic in družeb (§. 7);
b) darila, dedovine in volila (legati), ako presežejo 30 gold. a. v.;

§. 18. Matičina glavnica mora imeti tako varnost, kakoršne je po zakonu treba sirotinskemu imétku, in dati se mora precej v take roke, da tekó od nje obresti. Javna in zasobna dolžna pisma morajo biti pod tremi ključi, in sicer pod blagajnikovim in pod ključema dveh odbornikov.

§. 19. Letni stroški se plačujejo:

a) iz obrestih Matičine glavnice,
b) iz novcev, ktere na leto plačujejo letniki,
c) iz daril in dedovin izpod 30 gold. a. v.,
d) iz dohodkov od razprodanih knjig, ktere dá društvo na svitlo.

Dokler pa društvo nima 40.000 gold. a. v. glavnice, letni stroški ne smejo presegati 3000 gold. a. v.; vse drugo se prišteje Matičini glavnici.

§. 20. Ko bi društvo nehalo, mora poslednji véliki zbor z nadpolovično večino glasov skleniti, v kakošen občnokoristen namen se obrne društveni imétek.

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Martius.

Nsl. a) sušec (1466), Trub., Meg., ev.-tirn., Jambr., strsl. suhyj (měsęcь), hrv. sušac martius, po dr. Miklošiči morda zato, ka se ta mesec zemlja osuší za oranije. Moj dostavek: nekoliko, a ne mnogo drugače sem uže poprej slišal soditi o tem imeni, da je namreč „martius“ za tega delj sušec imenovan, ka ima tako sušilne vetrove, da po snegu ali dežji hitro zopet osahne zemlja i cesta; b) nsl. brězen (poleg: sušec po Gorenjskem), čšk. březen, mlrus. berezozoł, rus. zola martius, — strsl. brězьnъ, brězenъ, brězokъ, brězozolъ aprilis, mlrus. berezen martius, aprilis, ker ob tem času teče iz breze mezga, katera se tudi imenuje mlrus. zoła: tečet zoła iz berezy, lit. sultekis aprilis, uprav: birkensaftfliessen (sula birkensaft, tek: teku fliesse). Nekateri so mislili, da je imenu brězen itd. ta vzrok: „quia tunc animalia ad coitum moventur“, a gosp. dr. Miklošič se po pravici ustavlja, opominjaje, da beseda brěza (birke) i prilog: brěj strsl. brěždь praegnans nejsta jedne korenike. Moj dostavek: prilog: brěždь je iz glagolske korenike: brd tragen (prim. brěmę last) ter iz prilépka: jъ, kakor strsl. bolěždь adj. krank iz: bolěd-jъ *), i če torej Gorénjec velí: mačke se brěznajo, mačke je brězen napél (coitum appetunt), nej pozabiti, kar govorí Elze v svojej knjižici: „Gotschee und die Gotschewer“ na 57. strani: „im kärntn. Lesachthale wird merzn von der begattung der katzen gesagt“, da torej

*) Kaže, da v prilogu: brěždъ trächtig, zóbnik d, kateri je odletel v besedi: brěmę, spada res h koreniki, kajti z drugim zóbnikom (t) je strsl.: prat-ežь m. sarcinae, nsl. (v Laščah): oprt-a f. tragband, hosenträger, oprt-iti, naprt-iti, na hrbtu breme na oprte naložiti, srb. prt-iti, auf den rücken heben, naprt-iti aufladen, prt-ljag m. gebäck. Da d tudi v besedi: bolěždь spada h koreniki, priča strsl. bolěd-ina m. aegrotus, bolěd-ьnъ adj. laboriosus, bolěd-ovati aegrotare, kateremu glagolu po obliki ustreza novsl. moled-ovati unausgesetzt bitten. Kakor brěždь, tako so narejeni tudi strsl. prilogi: věždь peritus, iz: věd- wissen; raždь lubens, iz: radъ; stuždь, štuždь, čuždь, tuždь, nsl. tuj alienus, iz: stud itd. Pis.

brěznati se izvira iz mesečnega imena a ne naopako; c) nsl. ebehtnik Meg., Gutsm., obahtnik o. Mark. martius, ebahtnik Meg. aprilis, ebehtnica annunciatio B. V. M. 25. martii Meg., o. Mark. To mesečno ime je tujega rodú: strvisn., sredvisn. ebennaht tag- und nachtgleiche. Moj dostavek: beseda ebennaht je torej naravnost preložena iz lat. aequinoctium, i menda nej lehko dvomiti, da ima Device Marije praznik ebehtnica ime iz nem. besede: ebennaht, ker takrat sta noč i dan res enólika, i ker je tudi tirolski: ebnachten fest der verkündigung Mariae, Schöpf 100. Nsl. ime: ebehtnik besedi: ebehtnica tako ustreza, kakor svečnik (februarius) Meg. besedi: svečnica. Ker obe nsl. besedi: ebehtnica ino ebehtnik imata svoj pravi i prvi rod v besedi: ebennaht, katera iz početka znači samo aequinoctium, torej bi se ebehtnik morda pravilneje vrstil k mesecem, kateri se imenujo po velikih naravskih prikaznih; č) nsl. mali traven, poleg nepravilnejše oblike: malo-traven Jambr. novi-Jez. martius; d) nsl. gregurščak (pravilneje: gregorščak) martius, sv. Gregorja mesec; e) strsl. lъžujekъ martius, iz glag.: lъgati (lügen), čas ležnjivega vremena, da bi torej to ime bolje služilo za „aprilis“ nego za „martius“, ali nikdar nej pozabiti, kar o tej stvari gosp. dr. Miklošič govorí tekój v začetku svojega spisa.

Aprilis.

Nsl. a) mali traven (1466), Trub., Meg., ev.-tirn., Habd., stol.-prat., véliki traven novi-Jez., hrv. mali travan, srb. travanj aprilis, — strsl. travьnь, trěvьnь, travenь, travenъ, hrv. travan, mlrus. traveń, starorus. travenь, čšk. tráven majus, Moravljanom i Slovakom: junius. To ime kaže mesec, v katerem raste i zelení trava; b) nsl. ebahtnik Meg. aprilis; c) nsl. gjurgevščak (pravilno: ђurђevščak, jurijevščak) ev.-tirn. aprilis, sv. Jurija mesec; č) strsl. brězьnъ, brězenъ, brězokъ, brězozolъ, aprilь aprilis, o čemer se je uže govorilo. (Dal. prih.)

Naznanilo družbe sv. Mohora.

Po željah, od več straní razodetih, podaljšuje se obrok pristopa v družbo sv. Mohora to leto še za 14 dni t. j. do 16. aprila t. l.; naj se torej podviza, kdor misli še za letos med Mohorjeve družnike stopiti. Kdor bi se pozneje oglasil, moral bi se za prihodnje leto odložiti.

V Celovcu konec marca. Družbin tajnik.

Zabavno berílo.

Ženitnina.

Črtice iz življenja, poslovenil po hrvaščini J. Levičnik.

(Konec.)

Dobrih štirinajst dni potem stopi v mojo sobo človek, enak nočni prikazni. Gledam ga, in kmalu me ga bilo o svitlem dnevu groza. Ako ne bi bil spregovoril, nikdar ga ne bi bil spoznal po obrazu, tako se je bil spremenil. Bil je Ljudevit.

„Gospod! je li še rešenje za-njo?“ — vpraša me kakor brez duše.

„Hvala Bogu, da ga ni — na tem lažnjivem svetu“, odgovorim mu z mrzlim ledenim glasom. „Kmalu se bo preselila na boljši dom, k roditeljem svojim, ki jo ne bodo sramotno zavrgli, tako kakor ste jo vi.“

„Tedaj naj se me Bog usmili!“ zastoče v solzah Ljudevit. „Glejte! prišel sem neposredno od groba Julijinega. Predvčeranjem smo jo zakopali.“

„Imate tedaj vzroka dovolj, žalovati nad grobom dvojih src, ki ste jih s svojo neznačajnostjo pred časom umorili in pahnili v hladno krilo črne zemlje.“

„Peljite me k Milici!“ — prosi me Ljudevit presunljivo.

„Ne smem, ako jo poprej na vaš prihod polagoma ne pripravim. Pa kaj jej čem tudi povedati? Vedite, da ona še ne vé, da jo mislite za vselej zapustiti.“

„Nikdar! — nikdar več se ne bom ločil od nje.“

„Gospod! prekasno je“, mu rečem.

„Morebiti vendar še ni — Bog se me bo usmilil“, zavrne Ljudevit. „Prosim vas, pojdite hitro do nje, in povejte jej, da me je od nje odpeljal nek skriven vzrok, pri kterem je šlo za moje poštenje, pa da je zdaj vse vredjeno in poravnano. Povejte jej dalje, — povejte, kar vi za najbolje spoznate.“

Na to milo prošnjo se mi vkljub moje mržnje začne smiliti nesrečni Ljudevit. Zaukažem nasedljati najbrzejšega konja, in v urnem teku odjaham proti grajščini svoje sosede. Komaj stopim v sobo Miličino, že mi vsa od hrepenenja zavzeta bolnica nasprot zastoka: „Oh moj Bog! srce mi pravi, da se je Ljudevit vrnil. Raz obličje vaše vam berem veselo novico. Prosim, pripeljite mi ga urno, da ga še enkrat vidim.“ — Koj med durmi se vrnem, zajaham zopet čilega vranca ter oddrčim proti svojem domu, kjer me je Ljudevit že komaj čakal. Hitro zasedem druzega konja, kakor tudi Ljudevit svojega, in skokoma jo vlijeva kar naravnost čez travnike proti sosedini grajščini. Al — prepozno! — Na prag Miličine sobe stopivšima nama na ušesa zadoní srce presunljivi jok vse grajske družine, ki se je bila v pobožni molitvi zbrala krog smrtne postelje od vseh družinčet neskončno ljubljene Milice. V sobo stopivša našla sva Milico mrtvo! Sladki smehljaj zibal se jej je kakor k slovesu na njenih bledih ustnicah; — oko njeno pa — ono je gledalo že cvetne livade srečnejše domovine, kakor je naša zemeljska solzna dolina.

Teta se za Ljudevita kar zmenila ni, kakor bi ga ne bilo; meni pa je djala: Ko ste odšli poprej iz sobe, poklicala me je Milica k sebi, in mi s sladkim, pa že pojemajočim glasom rekla: „Preljuba mi tetika! vidite, on me vendar le ljubi; saj je prišel zopet nazaj.“ — In ko je slišala klopotanje konjskih kopit na dvorišču, stisnila je obedve roki na prsi ter šepetala: „to je on!“ — pobesila je glavico in izdihnila življenje svoje. Radost jo je umorila, — radosti jej je počilo bolno srce. Lepo, — a grenko je umreti take radosti!“

„O pogrebu Miličinem molčim!“ — — —

„Kmalu za Milico šla je v grob tudi teta njena, stara moja soseda in prijatlica. Ljudevit je prodal ne dolgo potem svojo grajščinico in zapustivši domovino šel je iskat po ptujem svetu hladila svojim srčnim ranam. Potrošivši tako kmalu svojo obilno očetovsko dedšino se ni vedel zdaj kam obrniti. Izneveril se je poslednjič rodu svojemu in veri očetovi ter stopil v turško vojsko. Ni dolgo, kar sem izvedel, da je umrl v neki bolnišnici na jutrovem za hudo kužno boleznijo. Tako je končal, akoravno po ljubezni toliko srečni Ljudevit življenje svoje, zapuščen od vseh, neobžalovan od nikogar, — kakor tudi za mano ne živa duša začivkala ne bo. Razun moje ranjce matere me ni nikoli nobena ženska rada imela; mislim pa, da ga ni človeka pod solncem, ki bi više cenil dar ljubezni ter bil srečnejši od mene, da bi mi bil le en žarček ljubezni obsijal temno pot življenja mojega. Al — mati narava ni mi podarila lepote telesne — s tem pa je podpisala osodo življenju mojemu.“

Tukaj je končal prijatel moj povest svojo. Govoril sem mu na srce in tolažil ga, kar koli sem mogel, al vse — zastonj. Le majal je z glavo ter na vse moje

besede odgovarjal: „Zvezda moja je zatonila — zatonila za vselej!“

In resnico je govoril moj prijatel. Žalosten — kakor v predčutkih svoje bližnje smrti me ob slovesu zadnjič poljubi.

Kmalu zatem sem izvedel, da tudi on se je preselil za Milico v milejšo domovino unkraj groba!

Dopisi.

Iz Belega grada 24. marca. — Tukaj nas je nemilo dirnola beseda barona Falka v ogerskej delegaciji, da Avstrija ne more ravnodušno gledati, ako bi se v zemljah turškega carstva dogodil kak vstanek. Od davno že znamo, da Avstrija nije prijateljica narodom iztočnim, tim bolje pa čuva vkupnost otomanskega carstva; ali drugihkratov vendar je zagotavljala, da jej je na srcu blagostanje sosednih narodov, ki so ž njenimi po veri i narodnosti i zajednej prošlosti skopčani. To nam pokazuje i depeša Nr. 77 barona Beusta knezu Metternihu v Parizu. No ali da se okolnosti tako brzo menjajo ali da je g. kancelár dobil nova uverenja, nova načela v pogledu na istok, — istina je to, da poslednja izjava je zeló iznenadila vse istočane. Oni sicer niso se mnogo nadali od Avstrije; ali tega niso ni zaslužili. Kakove vzroke more imeti Avstrija za tako postopanje, prav za prav mi ne znamo; ali dozdeva nam se, da bi rada oplašila kristijanske narode na istoku, da prestanejo o svojem nezadovoljstvu, i da izčekujejo od same milosti portine poboljšanja svojega stanja. Ako Avstrija tako demonstrira proti pravičnim i prirodnim zahtevam kristijanov iztočnih, na čast jej to; ali vspeha bo imela s takimi izjavami malo, i preporodjenje iztoka, i ako ga sprečava, svršilo se bo vse jednako. -- Drugi vzrok tej izjavi mogel bi i ta biti, da vpipa razpoloženje evropskih vlad, kako da mislijo, ako bi se ona vpletla v istočne stvari, pa zdaj čaka, kaj bodo časniki na to odgovorili. — I tretji vzrok mogel bi se vzeti še rivalstvo proti Rusiji, ki je s svojo politiko na iztoku pridobila srca vseh plemen. — Kakor jej drago! narodi na istoku naučeni so že oddavna samo zlemu, pa niso izgubili srca, kako li da bi ga zdaj gubili! Oni ne zahtevajo ni več ni manje od porte (turske vlade), nego da se izvrši hatihumajum, koji jim jemči samoupravo, i kojega so sile same garantovale kristijanom v Turskej, i kojega je porta obnarodovala, a žalostno ga izvršuje. Potem so kristijani istoka povse na zakonitem potu, v čemur bi trebalo, da jih vse vlade, ki so podpisale ugovor parižki, podpirajo i porti odrešeno naložijo, da ravnopravnost jim ne bode samo gôla beseda, nego resnica. Edina Rusija moško brani pri vsakej priliki avtonomijo kristijansko, i zato od nje samo nada se istok bolje bodočnosti. Politika avstrijska s svojo izjavo pokazala je, da jej nije stalo do tega, da se istok uredi, ker očitno postopa proti interesom vseh iztočnih narodov; zato pa si s tem škoduje sama sebi i preprečava si, da jej ni jedno pleme turskega carstva ne veruje, — a Bogme ne more se kazati tako postopanje, da je koristno njej sami. Dogodilo se je, kar mu drago! vtikanje Avstrije v iztočne stvari ali njeno orožano posredovanje povzdignilo bi vse stihije na istoku za odbrano, i prouzrokovalo bi obči rat, kteremu kraja dogledati ne moremo. Zato „videant consules austriaci, ne quid detrimenti capiat respublica!“

Iz Dunaja 27. marca. *(Še nekaj zastran §. 19. osnovnih državljanskih pravic).* Od nekaj časa imajo neki slovenski časniki in njih dopisniki, kedar razglašajo primérljaje, da se §. 19. osnovnih državljanskih pravic, to je §. zarad narodne ravnopravnosti, ne spolnjuje, navado, da na koncu moje ime pristavljajo in za njim po nekoliko klicajev!

Večkrat sem že premišljeval, kaj to pomeni; ali po pravici rečem, da prave še zdaj ne vem.

Da bi se meni krivica pripisovala, da se omenjeni §. ne spolnuje, tega si ne morem misliti, ker vsak dobro vé, da jaz nimam zvršilne oblasti v rokah.

Da bi se mi hotela zmota očitati, ker sem rekel, da je omenjeni §. dober, tega spet ne verjamem, ker vsak previden vé, da postava samo zato, da jo ta ali oni prestopi, še ni slaba. Krasti je, na pr., tudi prepovedano po božji in človeški postavi, pa nekteri vendar kradejo. Ali kdo bi se predrznil zavolj teh malopridnežev postavo dolžiti, da ni za nič.

Pa tudi tega si ne morem misliti, da bi me hoteli na pomoč klicati proti krivicam, ki se godé; ker to največkrat ni pravi način. Pritožba, ako hoče res kaj zdati, mora priti od tistega, komur se krivica storí, in podati se viši gosposki tistega, ki jo storí. To je návadni pot. Ali ne rečem, da bi se krivica ob enem ne razglaševala tudi po časnikih. Prav je, naj je razglasí, da tudi drugi svet izvé, kdo je pošten, postavi in svoji prisegi zvest, in kdo ni. Le to je moja misel, da samo razglaševanje po časnikih brez dotičnikove pritožbe do više oblasti ni vselej zadosti. Meni bi se to ravno tako zdelo, kakor ko bi okradeni, namesti da bi šel do sodnika, krajo in tatú oglasit, raji šel v krčmo in bi ondi širokoustno postavi in sodniku zabavljal; tatú pa pri miru pustil.

Naj bi tedaj časniki in dopisniki in sploh vsi domorodci, kedar zvedó, da se krivica godí, nikdar ne opustili, dotičnike podučiti, naj se pritožijo pristojni viši oblasti, in naj ženó pritožbo, ako je treba, čez vse stopinje gori do ministerstva. Potlej se bo videlo, ali je §. 19. kaj vreden ali ne.

„Politika“ je unidan pisala, da je Jezerski občini na Koroškem po deželnem odboru pod kaznijo 5 gold. ukazano, da mora nemški zapisnik predložiti namesti slovenskega. Jaz mislim, ako se občina pritoži, da ta kazen nikakor ne bo obveljala. Pa če tudi obveljá, tega po moji misli ne bo postava kriva, ampak tisti, ki so od cesarja postavljeni, da čujejo nad postavo, pa bi, pozabivši svojo dolžnost in svojo prisego, nje izdajalci postali. Svetec.

Iz Gradca. *(Naša asekuracija proti škodi ognja),* ktera pod imenom „vzajemna notranjo-avstrijska asekuracija“ obsega štajarsko, koroško in kranjsko deželo, je lansko leto šla rakovo pot. To potrjuje sporočilo direkcije same za 1867. leto, rekoč, da se je to leto število deležnikov zmanjšalo za 1863, število zavarovanih pohištev za 4016 in znesek zavarovane vrednosti za 1 milijon in 977.910 gold. Asekuracija ta šteje že 39 let, in nobeno prejšnje leto ni šla ritinske poti kakor lansko. Direkcija pravi, da je res mnogo prejšnjih deležnikov prostovoljno slovó dalo grački asekuraciji, — da pa še več jih je vsled §. 75. direkcija sama izključila, ker so že večkrat s svojimi plačili zaostali. Po našem mnenji pa je glavni vzrok, da se število zavarovancev pri tej asekuraciji zmanjšuje, gotovo ta, da je zavarovalna tarifa (letos 40 kr.) z ozirom na druge asekuracije veliko previsoka, in da po takem ni čuda, da jo deležniki čedalje bolj popuščajo. Te visoke tarife pa so krivi preveliki gospodarski stroški te asekuracije; tako na priliko se je plačalo lansko leto 15.561 gold. plače uradnikom direkcijnim v Gradcu in inšpekcijama v Celovcu in Ljubljani, za pobiranje zavarovíne in remuneracije distriktnim komisarjem 22.328 gold., in za druge pisarniške stroške tudi veliko, tako, da stroški gospodarstva iznašajo čez 51.000 gold., zraven tega se je za pota pri preiskovanji pogorišč pla-

čalo še 4161 gld. To so silni stroški, ki jih prizadeva režija. Po takem ni čuda, ako se zmanjšuje število deležnikov; ker pa je sèm ter tjè požarov veliko, zato deležnikom prihajajo veča plačila, to je, veča letna tarifa. Nekdaj je graška družba imela malo konkurencije, zdaj pa je asekuracij veliko, in graški asekuraciji bode čedalje teži stan, ako ne zniža previsoke tarife.

Iz Istre 28. sušca. — V 81. seji državnega zbora se je brala prošnja isterskih mest, da se preustroji nemška gimnazija v Paznu v gimnazijo laško. S tem isterski Lahi hočejo zadati novo rano nam Slovanom. Prošnja se je izkuhala v isterskih mestih, kjer Lah gospodari; vasi pa i druge občine niso o tem ničesa znale. Lahi bi vendar morali pomisliti, da jih je v Istri le tretjina, vsi drugi (t. j. dve tretjini) smo Slovani. Oni bi morali želeti v miru z nami živeti, ne pa preganjati nas i zatirati pri vsaki priložnosti. Gosp. Luka Svetec se je v zboru za nas potegnil i stavil pravični predlog: da pri preustrojenji pazinske gimnazije naj se po členu 19. temeljnih postav dá tudi isterskim Slovanom, kar jim gré. — Al čudite se dragi Istrani, ta predlog je bil — — zavržen!! Od davna znamo, da isterski Lahi nam ne bodo pravični; da nam pa tudi državni zbor vkljub določni postavi tako hude rane zadava, tega mi isterski Slovani nismo mogli misliti. Kaj nam je storiti? Čakati, da bi nam kdo pomagal? Ne, dragi rojaci, nego delati moramo i to hitro hitro. Vsaka plovanija (fara), vsaka občina naj hitro napiše prošnjo državnemu zboru, da se vpelje v isterskih gimnazijah slovanski jezik ravnopravno z laškim, in ako se odpravi nemška gimnazija v Paznu, ker nima nobene praktične koristi, naj pri preustrojenji njenem se ne gleda samo na Lahe, nego tudi na nas Slovane. Ako je državni zbor zavrgel Svetčev pravični predlog, naših prošenj nikakor zavreči ne more, ne sme! Posebno naj se poprimejo tega imenitnega dela Slovenci koperskega okraja i Slovani v Liburniji. Liburnjani! pomislite, da niste še nikoli zatajili svoje narodnosti, da ste si ohranili pošteno lice i čisto vest. Kastav! pomisli, da si tudi ti slavni isterski grad, ki talijanske prošnje gotovo nisi podpisal, osvitljaj si lice! I vi prebivalci kvarnarskih otokov, bote li molčali na prošnjo laško, ki hoče zatreti vaš materinski jezik v isterskih gimnazijah?! Slovenska stran Istre i Liburnija, ve ste ljube sestrice, vašej pomoči se priporočuje s solznim okom tretja sestrica, to je, notranja Istra, ki je tako okovana, da se ganiti ne more. Podajte jej darežljivo i krepko svojo roko! Vsako prošnjo morajo podpisati: plovan in župan z županijskimi odborniki. Na noge tedaj s peticijo, da ne trpí škode pravična naša narodna reč!

Iz Poddrage 25. marca. — Slovesno se odpre poddraška kmetiška čitalnica na belo nedeljo, to je, 19. dne aprila. Program besede, ki se začne ob 7. uri zvečer, je sledeči: „Domovina“, možki zbor, besede A. Praprotnik-ove, napev A. Nedved-ov; Pozdrav predsednikov; Popotnikova pesem, možki zbor, besedove J. Strelove, napev A. Nedvedov; Govor: Narod i domovina; „Slavček“, zbor, besede J. Grabrijanove, napev A. Hribarjev; Govor v spomin Matiju Vrtovcu; „Strunam“, čveterospev; Deklamacija: „Raj zgubljen“ od Koseskega; Lovčeva pesem, možki zbor, besede J. Marnove, napev A. Nedvedov. — Po besedi je skupna večerja; kdor se je želí udeležiti, naj to naznani odboru, če le mogoče do 6. aprila t. l. — K tej slovesnosti uljudno vabi vse čestite domoljube iz okolice in od drugod

odbor.

Iz Ljubljane. *(Iz deželnega odbora.)* V poslednji seji je odbor sprejel pismo, po kterem mu c. k. deželno predsedništvo naznanja, da se vsled sklepa Njih Veličanstva od 3. marca t. m. tudi kranjskemu odboru v gospodarstvo izročí zaklad za obdelovanja zemljišč (Landeskulturfond) in naj deželni odbor od svoje straní v ta namen imenuje komisijo, ktera bode 31. marca t. m. iz vladinih rok prevzela ta denar. Deželni odbor je izročil to opravilstvo odborniku dr. Jan. Bleiweisu, ki bode z deželnim blagajnikom in enim uradnikom deželnega računarstva prevzel ta denar, ki se je nabral iz glob (kazenskega denarja) prestopkov gozdne postave in poljske varstvene postave, ter iznaša v obligacijah 9917 gold., v gotovini 37 gold. 49 kr. — Na neko vprašanje deželnega odbora je odgovorila c. kr. deželna vlada, da vsled določnih pravíl ces. lovske postave gré c. kr. okrajnim (kantonskim) gospóskam oblast, v najemščino dajati lov (jago), ki spada na korist občinam (soseskam). — Prošnjo županije v Loki, da bi se nekterim zemljiščem na mahu dovolilo požiganje saj do konca aprila, je deželni odbor vsled §. 5. dotične postave izročil c. k. komisiji, ktera z dogovorom deželnega odbora odločuje požiganje mahú.

— Ker se je dosedanji župan Janez Hauptmann županstvu v Polšniku odpovedal, bil je na njegovo mesto za župana gospodár Anton Zavrl izvoljen.

— Na poziv nekega „komité“ v „Laibacherici“, čegar oséb nihče ne pozná, je preteklo soboto tudi v Ljubljani imela komedija mestne osvečave biti zato, ker je zbornica gospôska na Dunaji sprejela novo zakonsko postavo, ktera razrušuje konkordat. Al ta osvečava je tako bila kilova, da izmed 980 hiš, ki jih šteje Ljubljana, so lučce brlele le v 64 hišah, pa še v teh ne v vseh stanovališčih. Vse deželne in mestne hiše, kakor tudi hiša c. k. deželnega predsednika, c. k. generala itd. itd. bile so temne. Pa še med mrvico tistih, ki so na svoja okna luč postavili, je bilo več tacih, ki niso vedéli, zakaj so razsvetili, in pa tacih, ki so cincali in cincali blizo do devetih ne vedoč, kaj bi storili. Ob desetih so tudi ti šli spat. Kaj se jim je sanjalo ono noč, tega ne vémo; al to vemo, da se je „resnicoljubnemu“ poročevalcu „Laibacherice“ sanjalo to, da je osvečava našla „allgemeinen Anklang“, in da „wie mit einem Zauberschlag“ je bila Ljubljana razsvitljena. Ne vemo: ali bi se bolj čudili temu, da se je poročevalcu vse to sanjalo, ali da je „Laibacherica“ tako predrzna, Ljubljančanom v obraz povedati take lažnjive sanje! Dobro je kritikoval osvečavo nekdo, ki ne stojí niti v vrsti „ultramontancev“ niti „fevdalcev“, rekši:

„Nein, nein, wir beleuchten nicht,
Wir seh'n unser Elend ohne Licht!“

Ravnokar nam je došel dopis iz Ipave, ki nam naznanuje streljanje, ki je 23. dne t. m. trajalo od 4. ure dopoldne do 11. ponoči. Sosed je soseda popraševal: kaj pomeni grom? ali se je cesarju rodil sinek? ali so davki znižani? Nič od tega — „konkordat so pokopali!“ To pa je hudo nevoljo izbudilo, in ko smo popraševali, kdo je izprožil to burko, osupnjeni so bili strelci tako, da je drug na druzega izvračal krivdo! Žalibog, da župan ni imel volje ali močí prepovedati to srboritost, ki po velikem delu trudnemu kmetu ni dala mirno spati.

— Dunajski časnik „Reibeisen“, ki na vse kriplje napada konkordat z besedo in podobami, je v poslednjem svojem listu prinesel podobo z napisom „novi vitez Juri.“ Kakor se sv. Juri sploh mala, tako je narisana tudi ta podoba s tem razločkom, da na konji sedí vitez, ki okoli pasa ima imé „Ant. grof Auersperg“ in s kopjem (sulico, na kteri se bere napis „Anastasius Grün“) drega v drakona, kteri znak leží in na vampu ima napis „concordat.“ Ako bi v Ljubljani imeli čas-

nik s podobami, gotovo bi vstregli „Reibeisen-u“, ako bi njegovi sliki dodali še to, da v podnožji namalamo vse polno lešrb, s kterimi „novega viteza Jurija“ razsvetljuje navdušena množica, izmed ktere se bliščijo imena: Kraschovitz, Terpin, Mahr.

— „Beseda“ v nedeljo se je zopet izvršila v občno pohvalo vsem, ki so se je udeležili s petjem, godbo in gledišćino igro. Slišali smo tri možke zbore, med kterimi sta Glinkov „Urá“ in Prohazkov „Glas, naš glas“ navdušeno bila sprejeta. — Mlada gospodičina Jerta Jelovšekova pl. Fichtenau-ova je s petjem recitativa in arije iz opere Flotowe „Alessandro Stradella“ si pridobila občno pohvalo in to ne samo iz kurtoazije, ki se spodobi krasnemu spolu, temuč tudi zato, ker njen glas v vseh razmerah čisto poje kot zvonček, in je trdna v vsem, kar poje. Ko bodo dalje študije in vaje v petji in še veča zaupljivost v sebe oprostile srce in grlo tiste naravne boječnosti, ki je izprva na javnih odrih navadna, se bode sreberno-čisti njen glas razlegal tudi močnejše in gospodičina Jerta bo potem izvrstna pevka. V zahvalno znamenje prejela je ličen venec. — Gospodje Pregl, Bučar, Belar in Förster so z izvrstno zvršbo klasičnega Mozartovega čveteroglasja jako vstregli vsem prijatlom umetne godbe. — Gosp. Melkuš, preljubljeni basist tukajšnje gledišćine opere, je pel Waidovo pesem „Poljski knez v prognanstvu.“ Vodó bi nosili v Savo, ako bi hteli pripovedovati, kako je pel. Gotovo bo vsak, kogar je gosp. Melkuš razveselil v nedeljo v čitalnici, tudi danes v gledišče šel, kjer se opera „Ballnacht“ poje njemu na korist. — Z gledišćino igro „Na kosilu bom pri materi“ se je končala današnja beseda, in to res v občno zadovoljnost. Igra, po gosp. prof. Mandeljcu poslovenjena po francozki, ni navadna burka, ampak ena onih duhovito olikanih šaloiger, v kterih je Francoz mojster. Kar se tiče njene izpeljave v čitalnici naši, čestitamo prav iz srca gospodičini Gorjupovi, ki je prvikrat stopila na oder, pa je obširno prvo nalogo prav dobro izvršila, poleg nje pa tudi gosp. Nolli-ju. Pohvaliti moramo tudi gospodičino Kremžarjevo, ki tudi je prvikrat igrala in manjšo nalogo „sobarice“ prav primerno izpeljala, kakor tudi gospoda Tisen in Valenta svoji. Čeravno igralki in igralci še teden niso časa imeli za učenje in vaje, je vendar igra od konca do kraja tekla tako gladko, da skrivnemu voditelju igre v „podzemeljski kolibici“ nikoli ni bilo treba napovedavati besed tako glasno, da bi poslušalci suflera že popred slišali kakor igralca. Ko je zagrinjalo padlo, so živahni dobroklici doneli vršiteljem igre po vsej čitalnici, ki je bila v vseh prostorih polna. Tudi visokorodni gospod deželni predsednik je počastil besedo sè svojo nazočostjo. — S to besedo bila je dovršena zimska sezóna, ktero zadovoljni sklenemo s pregovorom: „konec delo hvali“!

— *(Naznanilo.)* Dramatično društvo napravi v čitalničini dvorani svoj prvi zabavni večer prihodnjo nedeljo 5. aprila. Čitala se bode žalostna igra „Tomaž Moor“, spisal Silvio Peliko, poslovenil J. Križaj Severjev; potem se bo tudi nekoliko deklamovalo in pelo. — Vabljeni so k tej zabavi vsi čestiti udje dramatičnega društva, čitalnice in Sokola. Začetek je ob poli 8. zvečer.

— Gosp. dr. Tancer, zdravnik za zobé in ustne bolezni, je po svoji napovedi že prišel v Ljubljano in stanuje v gostilnici „zum wilden Mann.“

— *(Zahvala.)* Na praznik „oznanjenja Mariji“ pri tukajšnji tridnevnici se je pri cerkveni godbi tudi vdeleževal pevski zbor národne čitalnice, ter je z milim domačim petjem prav ganljivo poveličeval dopoldansko véliko opravilo. Za to blago pomoč se prisrčno zahvaljuje Köstl, fajmošter.

— Od občecenjenega našega rojaka gosp. Fr. Bradaške, profesorja na veliki gimnaziji zagrebški, došla nam je ravnokar krasna knjiga, ki jo je po nalogi vladini spisal pod naslovom: „Sravnjivajući zemljopis za više razrede srednjih učionah.“ Drugi pot kaj več o njej.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Kar naenkrat je omolknilo ukanje dunajskih časnikov, ki o „liberalizmu“ zvonec nosijo, in huda môra jih tlači, — in zakaj to? — zato, ker nektera znamenja kažejo, da cesar odlaša potrjenje nove zakonske in šolske postave, in da se to utegne odložiti za 2 meseca. Raznovrstni glasi so za tega del pokali po časnikih; ta je rekel, da je papež cesarju pisal, naj brez dogovora ž njim nikakor ne vniči konkordata; uni, da kardinal Rauscher podpiran po močni stranki na dunajskem dvoru, tiši na vso moč v cesarja, naj ne hodi nevarni poti, ki mu jo svetujejo protivniki katoliške cerkve itd. Vendar nobeden nič pravega ne vé. To pa je bilo unidan v zbornici poslancev, ko ji jej zarad nekterih malih različnosti zakonska postava iz zbornice gospôske zopet došla v posvèt, pri glasovanji vendar očitno, da sta ministra Taaffe in Giskra glasovala za to, naj se začasno odloži konečni sklep, 4 ministri pa so jo pred glasovanjem potegnili iz zbornice, pa se potem zopet vrnili nazaj, ko je bilo glasovanje pri kraji, in v isti seji je državni kancelar Beust glasoval za predlog grofa Ad. Potockega, kterega je minister Herbst na vso moč pobijal. Ta in enaka znamenja zeló nepokojne delajo tiste Dunajčane, ki so mislili, da cesar mora pripravljen biti, mahoma potrditi vse, kar sklenete zbornici. — Med tem je zbornica gospôska začela posvetovanje o novi šolski postavi, kakor jo je osnovala zbornica poslancev. Nadvojvode cesarski in škofje niso prišli v zbornico; prvaki tiste stranke, ki je glasovala proti zakonski postavi, so v generalni debati spet poprijeli besedo in pobijali šolsko postavo, ktero pa so zagovarjali prvaki nasprotne stranke. Ker pa je celó večina odsekova, ktera je za to postavo, nasvetovala nektere važne prenaredbe po zbornici poslancev osnovane postave, bode celó med „liberalno“ stranko samo hud rùk, kadar zbornica pride do specijalne razprave. — 28. sušca je bila za vse avstrijske in posebno še za naše kranjske, štajarske in koroške fužinarje zeló važna stvar na vrsti v zbornici poslancev. Šlo je za to, da bi se smel iz druzih držav (Angležkega, Pruskega itd.) brez cola v naše dežele vpeljevati grodelj (sirovo železo). Tako tehtno in izvedensko je dr. Toman pobijal dr. Figulyev nasvet in tako jasno in prepričavno dokazal, da taka svobodna trgovina bi bila dandanes gotov grob našemu fužinarstvu, da je večino zbornice na svojo stran pridobil in je peticija padla. Več iz dr. Tomanovega govora drugi pot.

Listnica vredništva. Gosp. S: Ni bilo več mogoče.

Kursi na Dunaji 31. marca.

5% metaliki 56 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 112 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 63 fl. 20 kr.	Cekini 5 fl. 47 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.